

MAGYAR NYELV

A MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

ALAPÍTVÁ: 1904-BEN

116.

ÉVFOLYAM

2020.

4. szám

MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
BUDAPEST

Felelős szerkesztő
JUHÁSZ DEZSŐ

Szerkesztők
FARKAS TAMÁS, SZENTGYÖRGYI RUDOLF

Szerkesztőbizottság
**GERSTNER KÁROLY, HONTI LÁSZLÓ,
HOFFMANN ISTVÁN, †KIEFER FERENC, KISS JENŐ,
†NYOMÁRKAY ISTVÁN, SIPTÁR PÉTER**

Nemzetközi tanácsadó testület
**SUSAN GAL (USA), DANILO GHENO (I), RIHO GRÜNTHAL (FIN),
VALENTYIN GUSZEV (RU), PÉNTEK JÁNOS (RO),
MAREK STACHOWSKI (PL), EBERHARD WINKLER (D)**

TARTALOM

HOFFMANN ISTVÁN: Adat és elmélet a Kárpát-medence korai ómagyar kori nyelvi viszonyainak vizsgálatában	385
HONTI LÁSZLÓ: <i>Látlak, nézlek</i> – minek nevezzetek?	402
HORVÁTH LÁSZLÓ: A Toldi tőkészletének eredetéről	417
KUGLER NÓRA: Szükséges-e mérni a modális erőt, és ha igen, hogyan?	429
VARGHA FRUZHINA SÁRA: Magánhangzó-minőségek meghatározása nyelvatlaszadatok alapján	442
Kisebb közlemények. FORGÁCS TAMÁS: Alaki hasonlóságon alapuló komponenscserék frazeológiai egységekben. – M. NAGY ILONA – N. HORVÁTH MARGIT: Hugo a Sancto Caro bibliakommentárjának részlete a Domonkos-kódexben	462
Szó- és szólamagyarázatok. GAZDAG VILMOS: Egy szovjetizmus története: <i>kolhoz</i> és származékai	473
Szemle. PUSZTAY JÁNOS: Nyelvrokonságunk enciklopédiája. – CONSTANTINOVITS MILÁN ANDRÁS: Új folyóirat indult, a Magyaróra. – BAUKO JÁNOS: Tévút az ukrán nyelvpolitikában	480
Társasági ügyek. ZOLTÁN ANDRÁS: Búcsú Nyomárkay Istvántól (1937–2020). – ZELLIGER ÉRZSÉBET: Búcsú D. Mátaí Máriától (1945–2020). – BÁRÁNYNÉ KOMÁRI ÉRZSÉBET – GAZDAG VILMOS: Búcsú Kótyuk Istvántól (1934–2020). – KISS JENŐ: Pusztai Ferenc 80 éves	491
Nyelvtörténeti adatok. PELCZÉDER KATALIN: Koppány birtok 11. századi helynevei. 2. rész	500
Levélszekrénny. Pesti János írja.	508
Számunk szerzői	511

utalnak az oktatás, igazságszolgáltatás, közigazgatás, tömegtájékoztatás, kultúra, gazdasági és társadalmi élet, határokon túli cserekapcsolatok területén. A független nemzetközi testület értékelése alapján jól látható, hogy Ukrajna 2017-ben sem teljesítette a nemzetközi kötelezettségeit a kisebbségi nyelvek használatára vonatkozó jogok érvényesítését illetően. A 2019-es ukrán államnyelvről szóló törvény tovább korlátozza a kisebbségek nyelvi jogait, amire a Velencei Bizottság is felhívta a figyelmet. A szakvélemény szerint felül kell vizsgálni az államnyelvről szóló törvényt, és összhangba kell hozni Ukrajna nemzetközi kötelezettségvállalásaival, különös tekintettel a Keretegyezményre, a Kartára, az Emberi Jogok Európai Egyezményre.

Az ötödik fejezet tartalmazza az összefoglalást, következtetéseket (92–93), s ezt követi a felhasznált források jegyzéke (94–96).

A világhálón is olvasható három nyelven (magyar, ukrán, angol nyelven) megjelent kiadvány különböző tudományterületek (nyelv-, történet-, politika-, jogtudomány, szociológia stb.) számára számos tanulsággal szolgál, szakszerűen elemzi a nyelvpolitika és nyelvhasználat közötti összefüggéseket. Bízunk benne, hogy a kötet hatással lesz az ukrán kisebbségi nyelvpolitika alakulására és a kisebbségi nyelvi jogok fokozottabb támogatására is Ukrajnában.

BAUKO JÁNOS

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Búcsú Nyomárkay Istvántól

(1937–2020)

Életének 84. évében, 2020. augusztus 5-én távozott közülünk Nyomárkay István akadémikus, professor emeritus, a hazai és a nemzetközi szlavisztika kiemelkedő képviselője. Az elhunyt tudósban a Magyar Nyelvtudományi Társaság alelnökét, a Magyar Nyelv szerkesztőbizottsági tagját gyászolja.

Nyomárkay István Budapesten született 1937. március 16-án, de gyermekkorát 1948-ig Makón töltötte. Erre az időszakra az ott átvészelt háborús évek ellenére mint nyugodt, békés gyermekkorra emlékezett vissza. 1948-ban a család Budapestre költözött, így középiskolai tanulmányait már a fővárosban, az Eötvös József Gimnáziumban végezte. 1955-ben érettségizett, de akkor első nekifutásra nem vették fel az ELTE magyar–latin szakára, így tanulmányait 1956-ban kezdhette meg, a magyar mellett immár nem az eredetileg óhajtott latin, hanem – a hazai szlavisztika későbbi nagy nyereségére – az akkori nyelvhasználatban délszláv, vagyis szerbhorvát szakon. A nyelvet gyakorlatilag is itt kezdte elsajátítani, de kiváló tanulónak bizonyult, így hamarosan felhívta magára tanárai figyelmét, akik közül elsősorban Hadrovics László fogadta szorosabban vett tanítványai

közé. 1961-ben végzett, középiskolai tanárként helyezkedett el, egy bő évtizedig tanított nagy óraszámban magyart és orosz nyelvű technikumban. Nem vesztette el kapcsolatait az egyetemmel, 1964-ben egyetemi doktori címet szerzett 18. századi szlavóniai horvát szerzők szókinészt elemző, Hadrovics László vezetésével készült disszertációjával (NYOMÁRKAY 1998: 5–6).

Felsőoktatási pályafutása külföldön indult: 1973/74-ben a leningrádi, 1974/75-ben a zágrábi egyetemen működött egy-egy évig magyar lektorként. 1975 őszén került az ELTE Szlav Filológiai Tanszékére adjunktusként, ettől fogva mind tudományos, mind hivatali téren pályája meredeken emelkedett. 1981-től docens, 1989-től egyetemi tanár, majd 2007-től professor emeritus. Nyomárkay István 1987-től 2003-ig vezette a Szlav Filológiai Tanszékét, 1993–2003 között pedig egyidejűleg a Szlav Filológiai Tanszékcsoporthoz, illetve az abból kialakított Szlav és Balti Filológiai Intézetet is, vagyis azt a posztot töltötte be, amelyet korábban olyan nevek fémjeltek, mint Asbóth Oszkár, Melich János, Kniezsa István, Hadrovics László és a közvetlen előd, Király Péter. Emellett a kari tudományos és oktatási élet szervezetében számos fontos pozíciót töltött be a külügyi dékánhelyetteségtől a kari Habilitációs Bizottság vezetéséig (BÁNCZEROWSKI 2017: 9–11).

Tudományos munkái 1972-től kezdve jelennek meg sűrűn a hazai és a nemzetközi folyóiratokban, elsőként a Magyar Nyelvben, amelynek később is gyakori szerzője maradt, majd a *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* című nemzetközileg is számon tartott folyóiratban, amelynek később hosszú időn át főszerkesztője (2000–2018), majd haláláig tiszteletbeli főszerkesztője lett. 1979-ben védte meg kandidátusi disszertációját, amelyben az idegen szavak beilleszkedését vizsgálta a szerbhorvát nyelvben. Ez a mű később (1984) horvát nyelven jelent meg nyomtatásban *Strane riječi u hrvatskosrpskom (srpskohrvatskom) jeziku* címmel Budapesten. A Magyar Tudományos Akadémia doktora címet 1987-ben nyerte el a horvát nyelvújítás magyar mintáit feltáró értekezésével, amely 1989-ben német nyelven jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában *Ungarische Vorbilder der kroatischen Spracherneuerung* címmel. Ezután sorra jelennek meg itthon és külföldön nagy visszhangot kiváltó kötetek: *Gramatika srpskohrvatskog (hrvatskosrpskog) jezika* (1989); *Sprachhistorisches Wörterbuch des Burgenlandkroatischen* (1996); *Anyanyelvi ébredés és hagyomány nálunk és szomszédainknál* (2002); *Kroatističke studije* (2000); *Rukopisne prodike iz Pannonhalme* (Vig Istvánnal társszerzőségben, 2005) és végül az élénk kritikai visszhangot kiváltó *Szlav szomszédaink* (2013). Nem térhetünk ki a szlavisztika, a magyar nyelvészet, az areális nyelvészet és kontaktológia változatos témáit tárgyaló tanulmányaira, csak két fontos és nagy hatású tanulmányát emeljük ki: a magyar és a szerbhorvát nyelv kapcsolatáról szólót a Balázs János szerkesztette *Nyelvünk a Duna-tájon* című kötetből (1989) és a horvát és a szerb nyelv bemutatását a Fodor István szerkesztette *A világ nyelvei* című enciklopédiából (1999). Tudományos teljesítményét először a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia méltányolta levelező tagsággal (1997), 2004-ben a Magyar Tudományos Akadémia is levelező, majd 2010-ben rendes tagjává választotta. Nem maradtak el a tudományos és állami kitüntetések sem, köztük az olyan jelentősek sem, mint a Szent-Györgyi Albert-díj (2002), a Horvát Köztársaság Hajnalcsillag rendje (2003) és a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje (2007). Egyéni kutatásai mellett NYOMÁRKAY ISTVÁN számos kollektív vállalkozást is szervezett és írá-

nyitott, vezetésével készült el A magyarországi szláv nyelvtudomány bibliográfiája 1985-ig (1990) és a Magyarországi szláv kéziratok című sorozat három füzeté (1990–1996).

Nyomárkay István – mint 2001-től (Papp Ferenc halála után) az egyetlen szlavista akadémikus – számtalan hazai és nemzetközi fórumon reprezentálta a hazai szláv nyelvtudományt. Itthon ő képviselte a szlavisztikát az MTA számos bizottságában és sok tudományos minősítési eljárásban. Akadémiai tisztségei közül kiemelkedő jelentőségű volt, hogy 2005–2012 között ő elnökölte az MTA Magyar Nyelvi Bizottságát, majd tagja maradt később a Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottságnak is A magyar helyesírás szabályai tizenkettedik kiadásának előkészítő munkálatai során. A külföld felé mint a Nemzetközi Szlavisztikai Komité magyar tagja (1987–2013) reprezentálta a magyar szlavisztikát, ő egyengette a magyar szlavisták útját a nemzetközi szlavisztikai kongresszusokra. A szláv országok mellett kitűnő német nyelvtudása folytán elsősorban a német nyelvterületen alakított ki szoros tudományos kapcsolatokat, többször volt vendégprofesszor Németországban, élénk személyes kapcsolatokat ápolta a bécsi szlavistákkal, akik számos közös kutatásba is bevonták. Ezek közül kimagaslóan aktív részvétele az Osztrák Tudományos Akadémia Balkanisztikai Bizottságában (Balkankommission), amelynek 1999–2007 között volt tagja és több referátummal járult hozzá a Radoslav Katičić által vezetett testület munkájához (NEWKLOWSKI 2017: 18).

Nyomárkay István a magyar szlavisták azon vonulatához tartozott, akik jelentőset alkottak mind az egyetemes szláv nyelvtudományban, mind pedig annak jobbjára csak magyar szlavisták által művelt határmezsgyéjén, a szláv–magyar és magyar–szláv nyelvi és kulturális érintkezések területén, vagyis a hungarocentrikus, magyar érdekű szlavisztikában.

Nyomárkay Istvánt 2020. szeptember 11-én szűk családi körben temették el Sátoraljaújhelyben. Tudományos munkássága maradandó, érdekes személyiségének emlékét kollégái és tanítványai őrzik. R. I. P.! Nyugodjék békében!

Hivatkozott irodalom

- BAŃCZEROWSKI JANUSZ 2017. Nyomárkay István akadémikus nyolcvan éves. In: LUKÁCS ISTVÁN szerk., *Nexus Linguarum: Köszöntő kötet a 80 éves Nyomárkay István akadémikus tiszteletére*. ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet, Budapest. 9–13.
- NEWKLOWSKI, GERHARD 2017. Zum 80. Geburtstag von István Nyomárkay. In: NYOMÁRKAY–PAPP szerk. 16–19.
- NYOMÁRKAY ISTVÁN 1998. Vallomása pályájáról. In: BOLLA KÁLMÁN szerk., *Nyomárkay István. Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások* 54. ELTE Fonetikai Tanszék, Budapest. 5–9.
- NYOMÁRKAY ISTVÁN – PAPP ANDREA szerk. 2017. *Világkép és etimológia. Írások Nyomárkay István 80. születésnapjára. Az MTA Modern Filológiai Társaság tudományos konferenciájának előadásai, Budapest, 2016. június 22.* Modern Filológiai Társaság, Budapest.

ZOLTÁN ANDRÁS

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

TÁJÉKOZTATÓ A MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TÁRSASÁGRÓL

A Magyar Nyelvtudományi Társaságot illető közléseket (tagajánlás, elhalálozás, indítvány, javaslat, könyv- és egyéb adományok bejelentése) *Kiss Jenő elnök* címére (1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A) kell küldeni. – Az évi tagsági díj 4000 Ft, nyugdíjasoknak 2000 Ft, egyetemi és főiskolai hallgatóknak, gyesen, gyeden lévőknek 1000 Ft. Pártolói tagdíj 10 000 Ft. – A Társaságnak szánt pénzüsszegek (tagsági díj, kiadványok ára, céltámogatás) a *Magyar Nyelvtudományi Társaság* címére küldhetők (*Bakonyiné Tóth Gabriella* szervező titkár: 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, III. em. 324. szoba), vagy befizethetők a Társaság **Erste Bank 11991102–02102971 számú csekk számlájára**. A Társaság köszönettel fogadja a személyi jövedelemadó 1%-ára tett felajánlásokat; **adószám: 19007665-1-42.**

Félfogadási idő: kedd (a felolvasó ülések előtt): 14–16.30, csütörtök: 10–12 óráig. Telefon (félfogadási időben): 485-5200/5121 mellék.

A Társaság honlapja: www.mnyt.hu, imélcíme: tarsasag@mnyt.hu.

EGYÉB TUDNIVALÓK

A Magyar Nyelv kiadója a Magyar Nyelvtudományi Társaság. Felelős kiadó: a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnöke. A szerkesztőség címe: 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, II. em. 241.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletága, 1089 Budapest, Orczy tér 1. Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél, imélben: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 303-3440. További információ: +36-80-444-444. • Külföldön terjeszti a Batthyány Kultur-Press Kft. (H-1014 Budapest, Dísz tér 3., tel./fax: 201-8891, imél: batthyany@kultur-press.hu). • Éves mutató: Kiss Gabriella. Tördelte Szabó Panna. Készült a START Nonprofit Kft. Nyírségi Nyomda üzemében. Felelős vezető: Balogh Zoltán vezérigazgató. **A folyóirat elektronikus változata olvasható a világhálón: <http://www.c3.hu/~magyarnyelv>. Imélcímünk: mny.szerk@gmail.com.**

Manuscripts and editorial correspondence should be addressed to *Magyar Nyelvtudományi Társaság / Society of Hungarian Linguistics*, Budapest, Múzeum krt. 4/A, H-1088 Hungary. E-mail: mny.szerk@gmail.com. Web: <http://www.c3.hu/~magyarnyelv>. Distributed in Hungary by Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletága. Subscriptions accepted by newspaper carriers, and in the Magyar Posta Zrt. office: 1089 Budapest, Orczy tér 1. E-mail: hirlapelofizetes@posta.hu. Distributed outside Hungary by Batthyány Kultur-Press Kft. (H-1014 Budapest, Dísz tér 3., tel./fax: +36-1-201-8891, e-mail: batthyany@kultur-press.hu).

**Folyóiratunk állandó támogatója
a Magyar Tudományos Akadémia, valamint
a Nemzeti Kulturális Alap.**

**Folyóiratunknak ezt a számát
támogatta:**

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

ANYANYELVÁPOLÓK
SZÖVETSÉGE

ISSN 0025–0228 (nyomtatott)

HU ISSN 1588–1210 (online)

The Hungarian Language

Journal of the Society of Hungarian Linguistics

Managing Editor

DEZSŐ JUHÁSZ

Editors

TAMÁS FARKAS, RUDOLF SZENTGYÖRGYI

Editorial Board

**KÁROLY GERSTNER, LÁSZLÓ HONTI,
ISTVÁN HOFFMANN, †FERENC KIEFER, JENŐ KISS,
†ISTVÁN NYOMÁRKAY, PÉTER SIPTÁR**

Advisory Board

**SUSAN GAL (USA), DANILO GHENO (I), RIHO GRÜNTAL (FIN),
VALENTIN GUSEV (RU), JÁNOS PÉNTEK (RO),
MAREK STACHOWSKI (PL), EBERHARD WINKLER (D)**

CONTENTS

HOFFMANN, ISTVÁN: Data and theory in the study of linguistic relations in the Carpathian Basin during the Old Hungarian era	385
HONTI, LÁSZLÓ: On the Hungarian suffix <i>-lak/-lek</i> as in <i>látlak</i> 'I can see you' vs. <i>nézlek</i> 'I am looking at you'	402
HORVÁTH, LÁSZLÓ: On the origin of the stems in Arany's <i>Toldi</i>	417
KUGLER, NÓRA: Is it worth measuring modal force? If it is, how?	429
VARGHA, FRUZZINA SÁRA: Determining vocalic qualities from linguistic atlas data	442
Minor contributions. FORGÁCS, TAMÁS: Component substitutions by formal similarity in Hungarian phraseological units. – M. NAGY, ILONA – N. HORVÁTH, MARGIT: An excerpt of the biblical commentary written by Hugo a Sancto Caro in the Domonkos Codex	462
E t y m o l o g i e s. GAZDAG, VILMOS: The history of a Sovietism: <i>kolkhoz</i> and its derivatives....	473
R e v i e w s. PUSZTAY, JÁNOS: An encyclopaedia of Hungarian and related languages. – CONSTANTINOVITS, MILÁN ANDRÁS: A new journal: Magyaróra [Hungarian class]. – BAUKO, JÁNOS: The Ukrainian language policy on the wrong tack	480
S o c i e t y n e w s. ZOLTÁN, ANDRÁS: István Nyomárkay (1937–2020). – ZELLIGER, ERZSÉBET: Mária D. Máta (1945–2020). – BÁRÁNYNÉ KOMÁRI, ERZSÉBET – GAZDAG, VILMOS: István Kótyuk (1934–2020). – KISS, JENŐ: Ferenc Pusztai is 80	491
D a t a f r o m t h e h i s t o r y o f H u n g a r i a n. PELCZÉDER, KATALIN: 11th-century place names in the Koppány estate. Part 2	500
L e t t e r s t o t h e E d i t o r. János Pesti writes	508
C o n t r i b u t o r s	511